

Vztažné věty s relativizátorem *jak**

Jakub SLÁMA | Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK

Radek ŠIMÍK | Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK

Relative clauses introduced by the relativizer *jak* ‘how’

The paper focuses on relative clauses introduced by *jak* ‘how’ in spoken Czech, relying on corpus data. It argues that these clauses, in contrast to relative clauses introduced by *co* ‘what’, are functionally specialized, in that they are based on propositions that form a part of the shared knowledge of the speaker and their interlocutor(s), i.e., they have what could be described as a recognitional function. This is supported mainly with arguments based on the distribution of determiners of the head noun, the use of verbal mood and tense in *co*- and *jak*-clauses, and the use of recognitional demonstratives in *co*- and *jak*-clauses. Previous claims about the use of resumptive pronouns in *co*- and *jak*-clauses, based on written language, are revised, and it is illustrated that most of the previous generalizations do not square well with the data from spoken Czech.

Key words: relativizer, relative clause, resumptive pronoun, shared knowledge

Klíčová slova: relativizátor, resumptivní zájmeno, sdílené znalosti, vztažná věta

1 Úvod¹

V nedávné době byla věnována pozornost vztažným větám s nesklonným relativizátorem *co* (Fried – Lipská, 2020; Fried, 2011; srov. i Svoboda, 1967) a tomu, jaké faktory spoluurčují užití (1a), nebo neužití (1b) resumptivního (osobního) zájmena 3. osoby v patříčném tvaru. Příliš pozornosti ale dosud nebylo věnováno vztažným větám s relativizátorem *jak* (2), které se na první pohled zdají být funkčně totožné s větami s *co* (a to i z hlediska distribuce resumptivních zájmen):

(1a) *To je paní, co ti o ní vyprávěl* (PMČ, s. 298)

(1b) *To je ta paní, co má ten obchod* (ibid.)

(2a) *To je paní, jak ti o ní vyprávěl* (ibid.)

(2b) *To je ta paní, jak má ten obchod* (ibid.)

* Tato práce vznikla za podpory projektu PRIMUS 19/HUM/008, financovaného Univerzitou Karlovou a Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy.

¹ Za cenné připomínky k první verzi tohoto textu děkujeme B. Štěpánkové, H. Strachoňové a dvěma anonymním recenzentům.

To, že jde skutečně o vztažné věty, zde považujeme za nesporné. Lze to odůvodnit mj. korpusovými doklady, v nichž je věta se vztažným *co* koordinována s větou se vztažným *jak* (3), a doklady, z nichž je evidentní funkční paralelnost vztažného zájmena *který* (4) – resp. vztažného *co* (5–6) – a relativizátoru *jak*:

- (3) *řikal mně Pavel NP co bydlí naproti nám jak má tu stavební firmu že...* (ORAL v1)
- (4) *jako to je ta třída která je na to náměstí jak má vokna na to náměstí* (ORAL v1)
- (5) *ty knížky co si chtěla ty dvě [...] ty dvě knížky jak si chtěla vobjednat* (ORAL v1)
- (6) *hmm ty holky jak tam s tebou sedí vždycky na [nesrozumitelné] choděj taky na angličtinu a ty holky co sou v zádu s** (ORAL v1)

Platnost *jak* jako relativizátoru lze dále dokládat např. korpusovými doklady sebeoprav (7), neboť empirický výzkum dokládá, že sebeopravy respektují morfosyntaktické kategorie (viz např. Woo, 2019, s. 631; srov. Mrázková – Homoláč, 2019, s. 75).

- (7) *furt má ty tepláky co jak měl na začátku* (ORAL v1)

Srovnatelné věty s *jak* navíc české gramatiky běžně zmiňují mezi vztažnými větami (viz odd. 2.1), ačkoliv jim věnují pozornost jen okrajově. Např. už Mathesius (1947) uvádí mezi příklady substantiv modifikovaných vztažnou větou příklad (8a), Poldauf (1955) zmiňuje ve svém textu o vztažných větách v angličtině a v češtině příklady (9a–9b):

- (8a) *To je to maso, jak jsme byli na něm včera* (Mathesius, 1947, s. 186)
- (8b) *To je to maso, co jsme na něm byli včera* (námi upravený doklad)
- (9a) *to jsou ta tělíska, jak je není okem ani vidět* (Poldauf, 1955, s. 170)
- (9b) *to jsou ta tělíska, co je není okem ani vidět* (ibid.)

Jelikož je možné ve výše uvedených příkladech *jak* nahradit relativizátorem *co* (8b) a (9b), nabízí se otázka, zda jsou *co* a *jak* funkčně nebo jinak rozlišeny. Cílem tohoto textu je především empiricky, s využitím korpusových dat z mluveného jazyka (srov. odd. 3), najít odpovědi na následující otázky:

1. Existuje mezi vztažnými větami s *co* a *jak* funkční rozdíl?
2. Odpovídají vlastnosti vztažných vět s *jak* (a vět s *co*) v mluvené češtině tomu, co o nich uvádí literatura (srov. odd. 2.1)?
3. Odpovídá distribuce resumptivních zájmen ve větách s *jak* (a ve větách s *co*) v mluvené češtině tomu, co uvádí literatura (srov. odd. 2.2)?

Čtvrtý oddíl předkládá na korpusových datech založené argumenty pro tvrzení, že *jak* je na rozdíl od *co* funkčně specializované. Pátý oddíl shrnuje poznatky o resumptivech, které lze vyzorovat z našich dat. Poslední oddíl rekapituluje odpovědi na zmíněné otázky, a tím i hlavní závěry této studie.

2 Vztažné věty s *jak* a užívání resumptiv

V tomto oddílu shrnujeme, co o vztažných větách s *jak* (odd. 2.1) a o distribuci resumptivních zájmen ve vztažných větách (odd. 2.2) uvádí bohemistická literatura. Vyhýbáme se zde přitom obecným výkladům o vztažných větách s nominální hlavou (viz Karlík – Šimík, 2016), na které se zde zaměřujeme. Nepouštíme se zde také do výkladů o polyfunkčnosti výrazu *jak* v (mluvené) češtině, které se věnuje např. Šipková (2005).

2.1 Vztažné věty s *jak*

Jak už bylo zmíněno v úvodu, Mathesius (1947, s. 186) uvádí příklad vztažné věty s *jak* bez dalšího komentáře. Poldauf (1955, s. 170) nicméně větám s *jak* přisuzuje „odstín ověřitelnosti smysly nebo paměti“ a dokládá tento významově-pragmatický rys srovnáním vět *to jsou ta tělíska, co je není okem ani vidět* ‚nepatrná‘ vs. *to jsou ta tělíska, jak je není ani okem vidět* ‚o nichž jsme si řekli, o nichž víš, že...‘. S odkazem na Poldaufovo tvrzení uvádí Karlík a Šimík (2016, s. 2083), že *jak* (na rozdíl od *co*) ve vztažné větě „aktivuje společnou znalost referenta vyjádřeného hlavou ze strany mluvčího a adresáta“, a na základě toho považují užití *co* (na rozdíl od *jak*) v nerestriktivní větě (11) za negramatické:

(10) *Ten pán, coljak jsme ho loni potkali v ZOO, včera umřel*

(11) *Jirka Dokoupil, *coljak jsme ho loni potkali v ZOO, včera umřel*

Tato tvrzení o rozdílech mezi *co* a *jak* ve vztažných větách však dosud nebyla empiricky ověřena. Svoboda (1972, s. 126) zmiňuje následující příklady a přirovnává je ke způsobově omezovacím větám, avšak podotýká, že vedlejší věty v nich nemají způsobový význam a mají „tutéž sémantiku jako vztažné věty s nesklonným *co*“:

(12) *To je ten učitel, jak ho otec tolik chválil*

(13) *To je ten učitel, jak dovede tak dobře skákat o tyči*

Svoboda však takové věty hodnotí negativně, neboť se domnívá, že užití *jak* namísto *co* je „sotva sémanticky opodstatněno“, a proto jsou podle něj takové věty „dobře postradatelné“ a „jejich pronikání do (hovorové) spisovné češtiny je nežádoucí“.

MČ2 (s. 96–97) uvádí, že vedle vět s relativem *který* se stále častěji užívá „absolutivní nesklonné *co*, popř. příslovce *jak*“, např.:

(14) *Spolužačka, co s ní sedím v lavici, dostala žloutenku* (MČ2, s. 96)

(15) *Ten známý, co bydlí ve Špindlu, jak k němu jezdíme na dovolenou, se asi bude stěhovat* (ibid.)

MČ2 považuje vztažné věty s *co* za hovorové, tedy spisovné, a věty s *jak* za nespisovné, leč pronikající do hovorové češtiny; jiné rozdíly mezi větami s *co* a *jak* mluvnické neuvádí.² Naproti tomu MČ3 (s. 528) hodnotí věty s *co* i *jak* jako hovorové (stejně tak patrně PMČ (s. 298)). MČ3 (s. 528) větám s *jak* přitom věnuje snad nejvíce pozornosti. Rozlišuje dva typy vět s *jak*: ty, které „determinují substantivum tak, že určují kvalitu jeho denotátu a odpovídají větám se vztažným zájmenem *jaký*“, např. (16–17), a ty, které „determinují substantivum jako věty uvozené zájmeny *který* a *jenž*“, např. (18–19):

(16) *Už zkusil ten jiný pocit času, jak jej prožívají vězňové* (MČ3, s. 528)

(17) *Toto přece byl život, jak si jej představoval* (ibid.)

(18) *To je ta pani, jak jsi jí tak vynadal* (ibid.)

(19) *Proboha, ale kdo je ten chlap, jak tančí sám se sebou?* (ibid.)

MČ3 uvádí, že zatímco věty s *co* nemusejí obsahovat resumptivní zájmeno (*Půjč mi tu knihu, co jsi včera četl*), relativum *jak* uvozuje vztažné věty pouze v kombinaci s resumptivním zájmenem (viz další oddíl); jiné rozdíly mezi větami mluvnické nezmiňuje.

Ostatní mluvnické větám s *jak* nevěnují pozornost (viz např. Panevová et al., 2014, s. 164–166), pouze některé nanejvýš zmiňují jejich existenci (Čechová et al., 2011, s. 342), případně předpokládají, že užívání resumptiv se u nich řídí stejnými pravidly jako u vět s *co* (srov. PMČ, s. 298). Zmínku o existenci vztažných vět s *jak* lze najít i jinde. Např. Pečený (2010) analyzuje srovnávací struktury se spojovacím *jak* a zmiňuje, že ze všech dokladů *jak* v česko-německé verzi korpusu *InterCorp* (tj. 2001 dokladů) má *jak* ve 165 případech funkci relativu; možnost užití *jak* ve vztažných větách také registruje např. Svoboda (1988, s. 173), Karlík (1991, s. 27) a Lešnerová a Oliva (2003, s. 245, pozn. 12), v zahraniční literatuře Murelli (2011, s. 195). O vztažném *jak* hovoří i Rulíková (1966), jejíž text však pojednává o polovedlejších větách typu *Tito mladí lidé, jak se ukazuje zcela zřetelně, jsou docela jiní* apod., které nejsou předmětem tohoto textu (viz Štěpán, 2007; 2011).

2.2 Resumptiva

Komárek (2006, s. 218) zmiňuje relativizátory *co* a *jak* pouze jako součást „české analytické konstrukce *co/jak* + 3. os. osobního zájmena“, tj. tzv. resumptivního zájmena, např. *chlapec, co/jak jsem ti o něm vyprávěl*. MČ2 (s. 97) oproti tomu

² Podobně hodnotí *co* jako hovorové Současná stylistika (Čechová et al., 2008, s. 148), která se však o výrazu *jak* nezmiňuje. AGSČ (s. 814) také zmiňuje pouze konkurenci neutrálního *který* a hovorového *co*; o vztažných větách s *jak* se vůbec nezmiňuje, což lze chápat jako implicitní hodnocení těchto vztažných vět jako prostředku nespisovného jazyka.

adekvátněji uvádí, že pouze pokud je *co* nebo *jak* použito namísto *který* „v jiné než nominativní pozici, je třeba doplnit potřebné morfologické údaje prostřednictvím zájmena *on* v příslušném pádě, rodu a čísle“ (srov. *spolužačka, co s ní sedím*). Grepl a Karlík (1998, s. 320) hovoří o tzv. analytických relativích „nesklonné *co* + zájmeno 3. os.“ a „*jak* + zájmeno 3. os.“, viz (20–21), a podotýkají, že zájmena 3. osoby se neužívá v nominativu (22) a že jako resumptivum lze užít i *tam*, pokud relativum označuje místo (23):

- (20) *Měla na sobě ten mohérový kabát, ve kterém běhala po městě*
- (21) *Měla na sobě ten mohérový kabát, coljak v něm běhala po městě*
- (22) *Byl to ten chlápek, který/coljak se včera bavil s naší Zdenou*
- (23) *Na nádraží jsem ji viděl u těch šaten, coljak si v nich / tam nechávají cestující všelijaké věci*

MČ3 (s. 528) tvrdí, že relativum *jak* „uvozuje vlastní atributivní věty pouze jako součást analytického spojení *jak* + zájmeno 3. os.“ (srov. příklady (16–19) v předchozím oddílu), tj. podle tohoto popisu by nemělo být možné užít vztažnou větu s *jak* bez resumptiva. Vztažné *jak* podobně Šipková (2005, s. 315) popisuje jako „analytické relativum“, resp. „absolutivum“. To je v rozporu už s tím, jaké příklady (bez resumptiv) sama uvádí (např. *A ten staré, jak tade postával, bel muj bratr*), i v rozporu s tím, jaké příklady uvádí Poldauf (1955) a PMČ (s. 298).

Právě PMČ (s. 298) předpokládá, že distribuce resumptiv ve větách s *co* a ve větách s *jak* je stejná. Distribuci resumptiv ve vztažných větách s *co* shrnují Fried a Lipská (2020, s. 41, 52). Přítomnost či absence resumptiva podle nich z velké části koreluje s gramatickou funkcí relativa ve vztažné větě: zatímco relativum ve funkci podmětu užití resumptiva vylučuje (*ten moula, co našel mrtvolu*), relativum ve funkci nepřímého předmětu jej zpravidla vyžaduje (*lidi, co jim nic nehrozí*), a pokud relativum obecně odpovídá nepřímému pádu substantiva, užití resumptiva je podle autorek víceméně obligatorní (ibid., s. 41). Užití relativa ve funkci přímého předmětu pak umožňuje přítomnost i absence resumptiva, avšak jeho (ne)přítomnost podléhá dalším sémantickým a funkčním omezením. Pokud relativum odkazuje k životnému referentu, resumptivum obvykle užito je (*zda na mě čeká holka, co jsem ji měl nadevše rád*). Pokud relativum odkazuje k neživotnému referentu, při determináční funkci vztažné věty je pravděpodobnější neužití resumptiva (*Včera jsme jedli s Pavlem ten sýr, co nám přinesl v rodinném balení pan doktor Vřelec*), zatímco při explikativní funkci vztažné věty (srov. Grepl – Karlík, 1998, s. 187) je pravděpodobnější jeho přítomnost (*přišel komunistickéj převrat a mou fabričku, co ji zatím ved nevlastní otec, árijec, znárodnili*). Vzhledem k tomu, že autorky vycházejí z rámce konstrukční gramatiky, je pak pochopitelný jejich důraz na to, že odchylky od takto zachycených prototypických konfigurací jsou „přirozenou součástí jejich fungování v komunikaci a nepředstavují analytický ani teoretický problém“ (Fried – Lipská, 2020, s. 42).

3 Data

Vzhledem ke stylistickému hodnocení vztažných vět s relativizátory *co* a *jak* (viz odd. 2.1) jsme se rozhodli použít data z mluveného korpusu, konkrétně pak z korpusu neformální mluvené češtiny ORAL (verze 1). V něm jsme vyhledali všechny sekvence v podobě substantivum + *co* (3 975 dokladů), resp. *jak* (4 207 dokladů). Výsledky jsme prošli ručně a odstranili jsme nerelevantní doklady, čímž jsme došli k 561 dokladům vztažných vět s *jak* a 2 145 dokladům vztažných vět s *co*. Ne zcela neočekávaným (srov. např. Svoboda, 1972, s. 124–126; 1988, s. 173; Šipková, 2005; Pečený, 2010, s. 24) problémem byla především polyfunkčnost výrazu *jak*. Jsme si vědomi možné subjektivnosti hodnocení některých případů, ale vzhledem k velikosti souboru dat jej považujeme za přijatelné riziko, které nesnižuje výpovědní hodnotu výsledků výzkumu.

Každý z dokladů byl ručně oannotován z hlediska sedmnácti proměnných. V tomto textu se budeme věnovat pouze těm z nich, které na základě našich dat a jejich prvotního statistického vyhodnocení považujeme za nejzávažnější. Tyto proměnné zahrnují relativum (*co* vs. *jak*), determinátor (viz odd. 4.1), způsob a čas slovesa ve vztažné větě (viz odd. 4.2), přítomnost připomínacích demonstrativ ve vztažné větě (viz odd. 4.3), (ne)přítomnost resumptiva a jeho realizaci (viz odd. 5.1 a 5.2), syntaktickou funkci relativa ve vztažné větě (viz odd. 5.3) a lexikální obsazení řídicího substantiva a jeho životnost (viz odd. 5.4).

V zájmu maximální transparentnosti ve zbytku tohoto oddílu předkládáme přehled hlavních typů dokladů, které jsme z dat odstranili. Odstraněny byly doklady obsahující skloňovanou podobu *co* a doklady obsahující chyby v morfologické anotaci (např. ve větě *koukej co nejrychlejc zmizet* bylo *koukej* tagováno jako substantivum). Vyřazeny byly doklady, u nichž je plauzibilnější interpretace, podle níž o vztažnou větu modifikující předcházející substantivum nejde. To je například naprosto evidentní v promluvě (24), kde je přirozenější neinterpretovat výraz *co* jako podmět³ slovesa *slyšej*, koreferenční s výrazem *ty děti*:

(24) *no jo no tak vid' ty děti co slyšej doma vid'*

Vyřazeny byly dále především všechny doklady, v nichž výraz *co* nebo *jak* neuvozuje větný člen závislý na předcházejícím substantivu (25–26) a/nebo není relativizátorem, ale tázacím zájmenem (27), zájmenným příslovcem (28), částicí⁴ (29), zájmenem uvozujícím obsahovou větu závislou na slovese (30) nebo na víceslovném

³ Pro zjednodušení zde pracujeme s tím, že *co* (příp. *jak*) je zde podmětem, předmětem apod., resp. že tyto relativizátory odpovídají podmětu, předmětu apod. Je však otázka, zda je adekvátní chápat vztažné *co* a *jak* jako větné členy. S tím souvisí otázka slovnědruhové platnosti těchto výrazů; na tuto otázku v tomto textu rezignujeme a tím, že výrazy označujeme jako *vztažné*, resp. jako *relativa* nebo *relativizátory*, se nevyjadřujeme k jejich slovnědruhové platnosti.

⁴ Původní slovníkové zpracování hesla *co* v Akademickém slovníku spisovné češtiny (ASSČ), jehož

predikátu (31), resp. zájmenem ve vytýkací konstrukci⁵ (32–33) nebo v podmětové větě v extrapozici⁶ (34–35):

- (25) *jeden z nejdražších krajů* **co** *se týče tadytěch cen za ty ubikace*
- (26) *já ani nevím* *tý Kláře* **co** *koupila*
- (27) *ty vole* **co** *s tím teď mám udělat jako když to tam je už nalitý víd'*
- (28) *von mi řek* *jako co bych utiskovala naše psy* **co** *bych je zavírala*
- (29) *to budou zas svobodný volby* **co?** *v tom Bělorusku*
- (30) *u nás neví jeden z těch tří vědeckejch pracovníků* **co** *dělá ten druhý*
- (31) *máš určitou představu* **co** *by si chtěl dělat?*
- (32) *to sou ty nálezy* **co** *je na tom modrém pozadí*
- (33) *hele to byl Martin* **co** *tam šel nahoru*
- (34) *sou to hlouposti* **co** *dělá*
- (35) *to je hrůza* **co** *se tady děje*

Odstraněny byly pochopitelně i doklady, v nichž je *co* nebo *jak* podřadící spojkou uvozující nevětné příslovečné určení (36–37), doplňkovou větu (38) nebo větu příslovečnou, typicky příčinnou (39) nebo způsobovou (40):

- (36) *měla toho kluka* **co** *ted'*
- (37) *hrajou vole v halách* **jak** *cyp*
- (38) *no já už vidím teda babičku* **jak** *pije čaje*
- (39) *ten nemoh* *trefit do dveří* **jak** *byl nalitej*
- (40) *tadyty t* ta sto jednička sto štyrka kde se nastaví ten projektor* **jak** *potřebujete*

Vyřazeny byly také doklady polovedlejších vět:

- (41) *jednotlivý ty Ústavy národního zdraví* **jak** *se říkalo*
- (42) *dala sis inzerát* **jak** *sem ti řekla?*

Odstraněny byly i doklady dvou specifických konstrukcí s výrazem *co*, srov.:

- (43) *toho mlíka* *co jsme dneska nakoupili*
- (44) *to už sou tak dva roky* *co sme spolu běželi*

autorkou je B. Štěpánková, chápe tato užití jako částice; rozhodnutím hlavní redakce byla ve finální verzi hesla *co* tato užití přeznačena jako citoslovce.

⁵ Viz např. Grepl a Karlík (1998, s. 189).

⁶ AGSČ (s. 799) za podmětové věty – v souladu s českou syntaktickou tradicí – považuje např. vedlejší věty v souvětích *Je záhada, že nepřišla* nebo *Je otázka, kdo to zaplatí*. Anglické gramatiky odpovídající souvětí s formálním, sémanticky prázdným podmětem *it* chápou jako věty s podmětovou klauzí v extrapozici: např. [*that he is so slow*] annoys me vs. [*it*] annoys me [*that he is so slow*] (Dušková et al., 2012, s. 595), srov. odpovídající české [*co se tady děje*] *je hrůza* (podmětová věta) vs. [*to*] *je hrůza* [*co se tady děje*] (podmětová věta v extrapozici).

Vyřazeny byly také doklady, jejichž nesrozumitelnost bránila v jednoznačném určení, zda jde o doklady vztažných vět:

- (45) *noví mladý se vodchovali vod vod těch krav co [nesrozumitelné] a ty se zaučovali a zase byli noví nov* novej potah*

Všechny výše uvedené příklady pocházejí z korpusu ORAL; to platí i pro všechny příklady ve zbytku tohoto textu, u kterých není explicitně uveden jiný zdroj.

4 Rozdíly mezi větami s *co* a větami s *jak*

V tomto oddílu se zaměřujeme na rozdíly mezi vztažnými větami s *co* a vztažnými větami s *jak*. Především argumentujeme pro tezi, podporovanou daty, že vztažné věty s *jak* jsou specializované na připomínací funkci, resp. na vyjadřování a aktivaci propozic, které jsou součástí sdílených znalostí mluvčího a adresáta. Oddíl se soustředí na tuto argumentaci; nevěnujeme se zde tedy rozdílu, které jsou na základě našich dat prokazatelné, ale které pro tuto argumentaci nejsou relevantní (např. *jak* má ve vztažné větě častěji než *co* funkci příslovečného určení).

Z další analýzy jsme vyřadili 27 dokladů s řídícím substantivem *doba* ve výrazu *od té doby (co)* (a 4 doklady s *od té doby (jak)*), který vykazuje silnou preferenci kombinovat se s větami uvozenými *co*. (V psaných korpusech je rozdíl propastný: *od té doby, jak* má v korpusu SYN v8 75 dokladů, ale řada z nich nedokládá vztažnou větu s *jak*, zatímco *od té doby, co* má v korpusu SYN v8 dokladů bezmála 20 tisíc. Vztažné *co* je podle našich dat přitom jen přibližně čtyřikrát častější než vztažné *jak*.) Výraz *od té doby co* by navíc bylo možné chápat jako ustrnulý analytický spojkový výraz; např. VAGSČ (s. 90) tak chápe sekvence jako v *důsledku toho, že* a *vzhledem k tomu, že*. Pro chápání *od té doby co* jako konjunkcionalizované skupiny hovoří kritérium, které uvádí VAGSČ (s. 86), totiž to, že přinejmenším v některých nářečích češtiny je tento výraz nahraditelný jednoslovnou spojkou *co* (Chloupek, 1959, s. 266; Štěpán, 2008, s. 244). Výraz *od té doby co* navíc uvádí jako spojku – gramatický frazém – Čermák (2009, s. 539).

Jak už bylo zmíněno, na základě dat se domníváme, že vztažné věty s *co* mají širší užití, zatímco vztažné věty s *jak* mají specifickou, připomínací funkci, na kterou jsou omezeny. V souladu s Poldaufovou (1955, s. 170) domněnkou o jejich rysu „ověřitelnosti smyslu nebo paměti“ lze tvrdit, že pokud mluvčí použije vztažnou větu s *jak*, předpokládá, že propozice vyjádřená vztažnou větou je součástí sdílených znalostí jeho a adresáta, srov. např. následující příklady, ve kterých je odkaz na sdílené znalosti velmi zřetelný:

- (46) *no tam dělá ta Verča jak chodila k nám na gympl no ta blond'atá*
(47) *Rudla tam jezdil s tím domíchávačem jak nám přivez ten beton tady na to*
(48) *já sem si ho totiž spletla s tím klukem jak s náma hrál loni*
(49) *pamatuješ tenkrát na toho Slováka jak sme seděli Na hřišti jak d'ál u Bláží?*

Je ale třeba zdůraznit, že i když jsou věty s *jak* takto specializovány, neznamená to, že věty s *co* nemohou být užity k aktivaci sdílené znalosti; naopak, ve větách s *jak* lze obvykle použít i *co* (v opačném směru to však neplatí vždy). Tvzení Karlíka a Šimíka (2016), podle nichž existuje kontrast v gramatičnosti nerestriktivních vět s *co* a *jak* (viz příklad (11): *Jirka Dokoupil, jak/*co jsme ho loni potkali v ZOO, včera umřel*), se tedy nezdá opodstatněné: v korpusu jsou navíc doloženy analogické věty s *co*, které se zdají být zcela přijatelné:

- (50) *právě tehdy zjistili že jakoby kamarád od jeho kolegyně z práce ne od **Marcely co** byla na svatbě ale od druhé tak ta má kamaráda a kamarádku a ti vlastně měli jet do Indie*

Naše teze o specializovaném významu vztažných vět s *jak* se pochopitelně nezakládá pouze na naší interpretaci dokladů, ale nachází podporu v následujících faktech, která vyplývají z našich dat. Ta po vyřazení dokladů *od té doby co* (a *od té doby jak*) zahrnují 557 dokladů vztažných vět s *jak* a 2072 dokladů vztažných vět s *co*.

4.1 Kombinovatelnost s determinátory

Jako determinátory zde chápeme výrazy, které „zajišťují referenční potenciál a specifikují referenční modus nominální skupiny“, tj. např. demonstrativa, posesiva, indefinita, adjektiva typu *jediný* apod. (viz Karlík, 2016). Následující tabulka 1 podává frekvenční údaje o nejčastějších determinátorech, které se pojí se jmény, na nichž jsou závislé vztažné věty s *co* a *jak*.

determinátor	věty s <i>co</i> (2 072 vět)	věty s <i>jak</i> (557 vět)
žádný determinátor	399 (19,3 %)	47 (8,4 %)
<i>ten</i>	1 177 (56,8 %)	409 (73,4 %)
<i>takový ten</i>	62 (3,0 %)	65 (11,7 %)
<i>tento, tenhle</i> apod.	84 (4,1 %)	17 (3,1 %)
<i>nějaký</i>	84 (4,1 %)	1 (0,2 %)
ostatní	266 (12,8 %)	18 (3,2 %)

Tabulka 1: Distribuce determinátorů jmenných hlav vztažných vět s *co* a *jak*.

Především vyšší poměr determinátorů *ten* ($p < 0,001$)⁷ a *takový ten* ($p < 0,001$) před nominálními hlavami vět s *jak* – vezmeme-li v úvahu připomínací funkci těchto

⁷ K zjištění hodnot p jsme použili oboustranný Fisherův exaktní test. V reakci na připomínky anonymního recenzenta bychom rádi krátce vysvětlili, proč místo hodnoty p nepoužíváme například konfidenční intervaly. Ačkoliv jsme si dobře vědomi nedostatků hodnoty p a debat o nich (srov. např. Halsey, 2019), s hodnotou p pracujeme, neboť je to v lingvistice i jiných vědách zcela běžné a nedostatky hodnoty p nesnižují její výpovědní hodnotu a platnost našich tvrzení. Uvádět přímočaře interpretovatelnou

demonstrativ (např. Mathesius, 1947, s. 187; Mžourková, 2017, s. 50; srov. i Dvořák, 2020)⁸ – podle našeho názoru mluví ve prospěch toho, že *jak* uvozuje vztažné věty, jejichž propoziční obsah mluvčí pokládá za součást sdílených znalostí, které se užitím věty s *jak* u adresáta snaží aktivovat (tuto funkci vztažných vět s *jak* lze – stejně jako odpovídající funkci u demonstrativ – označovat jako připomínací). Tomu nepřímě nasvědčuje i to, že věty s *co* relativně často (19,3 %) následují po substantivu bez determinátoru, zatímco věty s *jak* jsou po substantivu bez determinátoru užívány méně často (8,4 %); tento rozdíl je signifikantní ($p < 0,001$). Mluvčí při užití věty s *jak* častěji použije determinátor na základě podvědomé potřeby co nejvíce zpřesnit referenci nominální skupiny tak, aby v mysli adresáta spolehlivě aktivoval sdílenou znalost. Takovou interpretaci podporuje fakt, že pokud je substantivum modifikované připomínací vztažnou větou s *jak*, aniž by mu předcházel determinátor, jde obvykle o kontexty, kdy je řídícím substantivem vlastní jméno (23 dokladů ze 47) nebo jiné jméno, které má samo o sobě, i bez užití determinátoru, kontextově unikátní referenci (např. *táta, cukrárna*):

- (51) *neska je dobrej článek v tom ona jak se ten časopis vo Ester Janečkové jak dělá poštu pro tebe*
- (52) *neviděla si někdy Chůvu v akci jak dávaj na Primě?*
- (53) *tam byli zastavený policajti tam u Billy jak je naproti Alterně a stavěli auta*

Výraznějším argumentem pro podporu připomínací funkce vztažných vět s *jak* je pak to, že existují determinátory, které se v našich datech pojí (téměř) výhradně se substantivy modifikovanými vztažnými větami s *co*: *jeden* (33 dokladů s *co* vs. 0 dokladů s *jak*), *jediný* (16 vs. 0), *nějaký* (84 vs. 1), *všechn* (*ten*) (51 vs. 0), *žádný* (5 vs. 0). Pokud vztažná věta s *jak* aktivuje sdílenou znalost, je logické, že užití *jak* by bylo v rozporu se sémantikou těchto determinátorů v kontextech, jako jsou ty následující:

- (54) *to asi rok přede mnou udělal jeden docent co ho máme jako na tu psychologii*
- (55) *ten to zabalil eště z jednou holkou co byla nák po transplantaci*

hodnotu p je navíc podle našeho názoru čtenářsky vstřícnější než uvádět bez dalšího vysvětlení např. konfidenční intervaly, které jsou, domníváme se, mezi českými lingvisty obvykle méně známé. Navíc s testem statistické významnosti pracujeme vždy pouze při posuzování jediné proměnné a zjištěné hodnoty p většinou poukazují na extrémně vysokou statistickou významnost výsledků, a proto hodnotu p považujeme v kontextu tohoto textu za dostačující a spolehlivý ukazatel významu jednotlivých proměnných. Kromě toho v textu explicitně uvádíme všechny číselné údaje, které jsme při výpočtu statistické významnosti použili, a každý čtenář si tak může sám vybrané statistické analýzy (včetně zjištění konfidenčních intervalů) provést.

⁸ Grepl a Karlík (1998, s. 199) hovoří o demonstrativech jako o prostředku, který presuponuje „společné znalosti komunikantů“. V anglicky psané literatuře se mluví o „rozpoznávacím“ (*recognitional*) užití demonstrativ (např. Diessel, 1999, s. 105–109; Halliday – Hasan, 1976, s. 61).

- (56) *jediný člověk co to přežil tak tam tak si vypíchal oči*
 (57) *to je jediný můj jídlo co taji mám vole*
 (58) *at' nekoupím – nějakó blbost co nebueš potřebovat*
 (59) *no protože já všechny boty co mám tak mi do nich teče*
 (60) *akorát že nepřišli žádný lidi co sem je pozvala*

Na závěr dodejme, že po superlativech bez předcházejícího *ten* jsou doloženy také pouze věty s *co* (26 dokladů):

- (61) *to je nejlepší seriál co může bejt*
 (62) *tak se pokusil tam po tý římse že jo (nesrozumitelné) v tom New Yorku *stě největší píčovina co můžeš udělat*
 (63) *to sou fakt nejsilnější prášky proti bolesti co sou ještě takle nějak dostupný*

4.2 Způsob a čas slovesa ve vztažné větě

Ve 29 větách uvozených vztažným *co* (1,4 %) je užit kondicionál (srov. 64–66); přísudkem vět uvozených vztažným *jak* (nebo jeho součástí) je vždy sloveso v indikativu:

- (64) *to je jediná věc co by mě zajímala*
 (65) *to sou takový ty základní dovednosti co by člověk měl umět že jo*
 (66) *nikdo by jí nezaplátil ty peníze co by vona za to jako mohla brát*

Rozdíl v poměru indikativu a kondicionálu mezi větami s *co* a větami s *jak* je statisticky signifikantní ($p \doteq 0,002$). To podporuje tvrzení, že věty s *jak* jsou specializovány na vyjadřování propozic, o nichž mluvčí předpokládá, že jsou součástí sdílených znalostí. Je logické, že součástí sdílených znalostí jsou spíše takové děje, události apod., které se reálně staly, nikoliv takové, které jsou pouze hypotetické.⁹

Následující tabulka 2 shrnuje distribuci slovesného času vyjádřeného přísudkem vztažné věty.

čas	věty s <i>co</i> (2 072 vět)	věty s <i>jak</i> (557 vět)
přítomný	1 082 (52 %)	252 (45 %)
minulý	919 (44 %)	299 (54 %)
budoucí	38 (2 %)	5 (1 %)
nelze určit	33 (2 %)	1 (0 %)

Tabulka 2: Distribuce slovesného času ve vztažných větách s *co* a *jak*.

⁹ Nedoloženost však samozřejmě neznamená nemožnost nebo negramatičnost: srov. např. vymyšlený příklad *jak že se jmenuje ta holka, jak bys s ní chtěl chodit?*, za který děkujeme B. Štěpánkové.

Poměr počtu dokladů s minulým časem a celkového počtu dokladů se pro věty s *co* a pro věty s *jak* statisticky významně liší ($p = 0,022$). Na základě toho se dá tvrdit, že ve větách s *jak* je použití minulého času pravděpodobnější než ve větách s *co*, což podle našeho názoru nepřímo podporuje tezi, že věty s *jak* jsou funkčně specializované na připomínací funkci. Tuto tezi podle nás podporuje i fakt, že ve větách s *jak* je jen okrajově doloženo futurum, přičemž i tak jde o kontexty, které evidentně spoléhají na sdílené znalosti mluvčího a adresáta, např.:

(67) *všechno to budu pak honit ten víkend jak přijedem*

(68) *to ti chci říct hlavně ty narozeniny jak budu mít toho pátýho června jo?*

Jinak řečeno, součástí sdílených znalostí pochopitelně nemůže být např. vzpomínka na událost, ke které ještě nedošlo, nicméně sdílenou znalostí může být fakt, že k něčemu dojde.

4.3 Adnominální demonstrativa ve vztažné větě

Na základě příkladů jako (68), v nichž se ve vedlejší větě s *jak* objevuje adnominální demonstrativum s připomínací funkcí, jsme každý doklad oantovali z hlediska přítomnosti adnominálních demonstrativ ve vedlejší větě. Alespoň jedno takové demonstrativum se objevuje ve 13,9 % vět s *co* a ve 29,4 % vět s *jak*; tento rozdíl je statisticky významný ($p < 0,001$). Ve větách s *co* se navíc objevují nanejvýš dvě adnominální demonstrativa, zatímco ve větách s *jak* jsou v našich datech doložena až čtyři. Vzhledem k připomínací funkci těchto demonstrativ (viz následující příklady) se domníváme, že tyto rozdíly podporují tezi o funkční specializaci vět s *jak* na situace, kdy mluvčí předpokládá, že obsah věty je součástí sdílených znalostí.

(69) *mně se tam hrozně líbila fakt ta nabídka jak byla ted'ka v tom v tý Akademii věd někde v tý Krči*

(70) *takovej ten kov jak máš z něj ty naušnice ty kroužky takovej ten jakoby šedej*

5 Resumptivní zájmena ve větách s *co* a ve větách s *jak*

Naše data poukazují na to, že dosavadní poznatky o resumptivech (viz odd. 2.2) – formulované na základě psaných dat zahrnujících pouze věty se vztažným *co* – je pro mluvenou češtinu třeba korigovat ve čtyřech ohledech, kterým se postupně věnují následující oddíly.

5.1 Lexikální realizace resumptiva

Podle literatury (viz odd. 2.2) mohou být resumptivy osobní zájmena třetí osoby, případně zájmenné příslovce *tam*. Naše data ukazují, že je vhodné jako resumptiva

chápat i jiná zájmena a zájmenná příslovce, která jsou ale relativně okrajová (*ten* ve třiceti dokladech, *jeho* a *vodtamtud'* po jednom dokladu):

- (71) *my sme mu tam vezli počítač co mu Roman nák něco s tím dělal*
- (72) *prodávaj takový ty dřevěný mečíky co s tím takle třískneš a von se zlomí*
- (73) *já sem viděla Mefistu od toho Istvána co se neodvažují vyslovovat jeho příjmení*
- (74) *ten reportér stál přímo na tom místě jak sme vodtamtud' měly ten krásnej rozhled tam u Vyšehradu viš*

5.2 Užití resumptiva ve větách s *jak*

Výše zmíněné tvrzení, že užití *jak* je možné pouze s resumptivem, neplatí: Užití resumptiva je sice významně častější ve větách s *jak* (22,4 %) než ve větách s *co* (4,1 %), ale to nemění nic na tom, že více než dvě třetiny vztažných vět s *jak* resumptivum neobsahují. (Konkrétně jde o 432 dokladů s *jak* bez resumptiva; *jak* odpovídá podmětu ve 240 z nich, předmětu ve 123 z nich, jinému větnému členu – typicky příslovečnému určení – ve zbytku.) Jediný další výrazný rozdíl mezi větami s *co* a *jak* spočívá v tom, že ve větách s *jak* s resumptivem se častěji (44 %) jako resumptivum užívá *tam* (to se objevuje v 17,6 % vět s *co*, které obsahují resumptivum).

5.3 Větněčlenská platnost relativa a užití resumptiva

Na základě dat z mluveného jazyka je nutné korigovat základní generalizace o resumptivech, které byly výše shrnuty na základě textu Fried a Lipské (2020). Předně pro mluvenou češtinu neplatí, že pokud relativum odpovídá substantivu v nepřímém pádu, užití resumptiva je obligatorní. To je nejvíc patrné především v případech, kdy má relativum funkci (převážně místního nebo časového) příslovečného určení (pak je resumptivum užito pouze v 60 z 914 dokladů):

- (75) *tak sem je tam zapojila zase do tý samý dirky jak byly ty starý*
- (76) *dycky visí za rohem tam v tom podchodu jak já chodím*
- (77) *jeden z nejlepších koncertů co sem kdy byl*
- (78) *tady v tom křesle jak vy sedíte von vždycky seděl*
- (79) *to mě už naučili v tom Irsku tou jejich angličtinou jak jo mluvili*
- (80) *ty dva dny jak byly prázdniny štvrtek pátek*

Například v prvním dokladu *jak* odpovídá spojení *ve které*, ve druhém odpovídá tvaru *kterým*, ve třetím odpovídá spojení *na kterém* apod. V zásadě se zdá, že pokud *co* nebo *jak* odpovídá nepřímému pádu (ať už předložkovému, nebo bezpředložkovému), ale je nahraditelné vztažným *kdy* nebo *kde*, užití resumptiva je méně obvyklé, nicméně mezi dvojicemi příkladů, jako je ta následující, se podle naší intuice zdá být volná variace:

(81a) *po tý naší louce **jak** sme měly to bývalý tábořiště*

(81b) *po tý naší louce **jak** sme **tam** měly to bývalý tábořiště* (námi upravený doklad)

Vedle toho podmětová funkce relativa nevylučuje užití resumptiva. V 16 ze 210 dokladů s resumptivem má relativum funkci podmětu, a přesto je resumptivum užito.

(82) *no toho vo* tý **Božky jak** vona je na pumpě*

(83) *tam byla totiž domluva se sousedním **vězněm co von** byl v tý cele, to byl masovej vrah*

(84) *takový ty **rovnátka jak** to má takovou tu spojku*

(85) *ty maj ty **automaty jak** to samo střiká*

Je nicméně pravda, že v dalších 1 327 dokladech, v nichž má *co* nebo *jak* ve vztahné větě funkci podmětu, resumptivum užito není.

5.4 Životnost a užití resumptiva

Problematické je tvrzení, že pokud má relativum „akuzativní“ platnost a životný referent, resumptivum obvykle užito je. V našich datech je pouze 76 dokladů, v nichž relativum ve funkci přímého předmětu odkazuje k životnému referentu; resumptivum ve dvou třetinách případů (51 dokladů) užito není¹⁰ – srov. např.:

(86) *ale tak hlavně ona má řádky body za ty **lidi co** třeba jakoby nabere*

(87) *ty naší **ptáčky co** sme měli doma v kleci*

(88) *tu **ženskou co** máme na výtvarku ta d'ála jako grafickou úpravu*

(89) *vona Jana strašně tohodle **Pepu co** si vzala mladá no von byl takovej vysokej*

Naše data naopak potvrzují shrnující tvrzení Fried a Lipské (2020), že „akuzativní“ relativa odkazující k neživotným věcem mají tendenci být užívána bez resumptiva: např. pokud *co* nebo *jak* odkazuje k řídicímu substantivu *věc*, 52 z těchto 54 dokladů je užito bez resumptiva. Pro řídicí substantivum *peníze* žádný z 18 dokladů neobsahuje resumptivum. Z 694 dokladů, v nichž relativum *co* v platnosti přímého předmětu odkazuje k neživotnému referentu, je resumptivum užito pouze v 9 větách; ze 135 takových vět s *jak* resumptivum obsahuje 19 vět. Nezdá se přitom, že by šlo o doklady s explikativní, nikoliv determinativní funkcí, jak na základě svých dat uvádí Fried a Lipská (2020), srov. např.:

(90) *tak mně něk* něco ukaž na na tu **animaci jak** #s mně to ukazoval posledně*

(91) *my sme mu kupovali dohromady ten **nůž jak** sem ho ukazovala*

(92) *když jí mám tak jí mám v baťohe v tý poslední **kapse co** jí mám přímo na zádech*

¹⁰ Celkem 59 z těchto 76 dokladů obsahuje relativum *co*; resumptivum neobsahuje 44 z nich (74,6 %).

6 Shrnutí a diskuse

V úvodu byly položeny tři otázky, na které se tento text snažil odpovědět. Odpověď na první z nich (Existuje mezi vztažnými větami s *co* a *jak* funkční rozdíl?) je podle našeho názoru jednoznačně kladná. Zatímco vztažné věty s *co* mají širší spektrum užití, věty s *jak* jsou omezené na vyjadřování propozic, o nichž mluvčí předpokládá, že jsou sdílenými znalostmi jeho a adresáta. To odpovídá i na druhou otázku (Odpovídají vlastnosti vztažných vět s *jak* (a vět s *co*) v mluvené češtině tomu, co o nich uvádí literatura?). Naše data víceméně potvrzují Poldaufovu (1955, s. 170) domněnku, že vztažné věty s *jak* nesou „odstín ověřitelnosti smysly nebo paměti“, neboť mají, zdá se, primárně připomínací funkci. Tu však mohou plnit i vztažné věty s *co*; *jak* je ve vztažné větě obvykle nesklonným *co* nahraditelné.

Náš závěr o funkci vět s *jak* je v souladu s tím, s jakými determinátory se řídící substantiva vztažných vět s *jak* kombinují: zatímco se častěji než řídící substantiva vět s *co* kombinují s připomínacími demonstrativy *ten* a *takový ten* (a připomínací demonstrativa se přímo ve větách s *jak* objevují častěji než ve větách s *co*), před substantivy řídícími věty s *jak* se neobjevují determinátory *nějaký*, *jeden*, *jediný*, *všechn* a *žádný*, jejichž význam se neslučuje s připomínací funkcí vztažných vět s *jak*. V těchto větách jsou v korpusu ORAL navíc doložena (na rozdíl od vět s *co*) pouze slovesa v indikativu a je v nich častěji než ve větách s *co* doložen minulý čas a méně často čas budoucí. Jak bylo vysvětleno ve čtvrtém oddílu, všechna tato fakta považujeme za argumenty podporující tvrzení, že vztažné věty s *jak* jsou specializované na připomínací funkci.

K těmto argumentům lze doplnit i argumenty další: např. pozorování, že v existenčních a kvalifikačních větách následujícího typu se používá pouze *co*, zatímco *jak* zde podle naší intuice není přijatelné; to chápeme jako jednoznačný argument na podporu připomínací platnosti vět s *jak*:

(93) *sou lidi co basu vy* vypijou za za víkend*

(94) *tož byl tam borec co je u policajtů*

(95) *no právě, to sou lidi co maj modrou na hlavu a zbroják*

(96) *to bylo hrozný jako to nás zkoušel fakt to byly praktika co trvaly hodinu a půl a von nás tři přes třištvrť hodiny zkoušel*

Výše zmíněné argumenty predikují, že například následující promluvy (vzniklé použitím *jak* namísto *co* v příkladech z korpusu ORAL) by neměly být pro mluvčí češtiny přijatelné (ale např. věta (94*)) by patrně byla s *jak* přijatelná, kdyby před *borec* byl determinátor *ten*, čímž by se ovšem výrazně změnila interpretace promluvy). Takové tvrzení je samozřejmě snadno testovatelné pomocí dalších empirických metod, jako je sběr hodnocení přijatelnosti (srov. např. Schütze, 2016).

(54*) *a ještě že to asi rok přede mnou udělal jeden docent jak ho máme jako na tu psychologii*

(93*) *sou lidi jak basu vypijou za víkend*

- (94*) *tož byl tam borec **jak** je u policajtů*
 (97*) *nejsem schopná sehnat lidi **jak** by mně měli dát další formuláře*
 (98*) *neska sem viděla jezevčíka **jak** měl reflexní vestu*
 (99*) *to je taky blbý prostě vyhodit dvě kila za hodinky **jak** ti pudou třeba půl roku*
 (100*) *to je úplně největší lahůdka **jak** může bejt ne?*
 (101*) *von měl vybranou i ňákou specializaci **jak** by chtěl dělat?*

Za pozornost by podle našeho názoru stál i význam nevztažných vět s *jak*, protože z některých dokladů je patrné, že takové věty mají také připomínací sémantiku. Například před vyslovením promluvy (102) její adresát neví, co se dělo v pondělí v hospodě, ale ví, že mluvčí v hospodě byl. U promluvy (103) podle kontextu platí, že na táboře, o kterém mluvčí hovoří, byl i adresát:

- (102) *v pondělí právě **jak sme byli v té hospodě** tak sme si tam dělali srandu že tam má být o půlnoci nákej rituál kmene Hopi ne*
 (103) *si pamatuju **jak sme byli na táboře** tam bylo taky strašně vos*

Třetí otázka položená v úvodu se týkala resumptiv: Odpovídá distribuce resumptivních zájmen ve větách s *jak* (a ve větách s *co*) v mluvené češtině tomu, co uvádí literatura? Naše odpověď je zde záporná: ačkoliv se resumptiva ve větách s *jak* užívají častěji než ve větách s *co*, je evidentní, že nejsou ve větách s *jak* obligatorní, jak tvrdí některé gramatografické práce. Dále se ukazuje, že je namístě repertoár resumptiv uváděný v literatuře (osobní zájmeno třetí osoby, *tam*) rozšířit, neboť resumptivy mohou být i demonstrativum *ten* (resp. v nominativu jeho tvar *to*), ale i přivlastňovací zájmena a jiná zájmenná příslovce než *tam*. Data z mluveného korpusu ukazují, že závěry Fried a Lipské (2020) – založené na psaném korpusu – nejsou zobecnitelné pro mluvený jazyk, protože v mluvené češtině se navzdory jejich predikcím resumptiva často neobjevují ve vztažných větách, v nichž relativum odpovídá nepřímému pádu, a naopak se objevují ve vztažných větách, v nichž má relativum platnost podmětu. Zároveň se ani neprokázalo tvrzení o životnosti referentu relativa a přítomnosti resumptiva: zatímco podle Fried a Lipské se v češtině resumptivum (ve vztažných větách s *co*) užívá, pokud má relativum platnost přímého předmětu a referuje k životné entitě, ve dvou třetinách takových případů v našich datech resumptivum užito není (proporce se blíží třem čtvrtinám, vyloučíme-li z dat věty s *jak*). Pokud má relativum platnost přímého předmětu a má naopak neživotný referent, v 96,6 % z 829 dokladů v našich datech resumptivum užito také není (zaměříme-li se pouze na věty s *co*, jde dokonce o 98,7 % dokladů).

LITERATURA

AGŠČ: ŠTÍCHA, František et al. (2013): *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia.
 ČECHOVÁ, Marie – KRČMOVÁ, Marie – MINÁŘOVÁ, Eva (2008): *Současná stylistika* [vydání 1.]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

- ČECHOVÁ, Marie et al. (2011): *Čeština – řeč a jazyk* [3., rozšířené a upravené vydání]. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství.
- ČERMÁK, František et al. (2009): *Slovník české frazeologie a idiomatiky: 2, Výrazy neslovesné* [2., přepracované a doplněné vydání]. Praha: Leda.
- DIESSEL, Holger (1999): *Demonstratives: Form, Function, and Grammaticalization*. Amsterdam – Philadelphia, PA: John Benjamins.
- DUŠKOVÁ, Libuše et al. (2012): *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [4. vydání]. Praha: Academia.
- DVOŘÁK, Jan (2020): The emerging definite article *ten* in (informal spoken) Czech: a further analysis in terms of semantic and pragmatic definiteness. *Naše řeč*, 103(4), s. 297–319.
- FRIED, Mirjam (2011): Vztažné věty s neskloňným *co*. In: František Štícha (ed.), *Kapitoly z české gramatiky*. Praha: Academia, s. 1126–1143.
- FRIED, Mirjam – LIPSKÁ, Karolína (2020): Dvě relativizační strategie v češtině: konstrukčněgramatický přístup. *Naše řeč*, 103(1–2), s. 37–54.
- GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr (1998): *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia.
- HALLIDAY, Michael Alexander Kirkwood – HASAN, Ruqaiya (1976): *Cohesion in English*. London: Longman.
- HALSEY, Lewis G. (2019): The reign of the p-value is over: what alternative analyses could we employ to fill the power vacuum? [online]. *Biology Letters*, 15(5), 20190174. Cit. 22. 7. 2021. <<https://doi.org/10.1098/rsbl.2019.0174>>.
- CHLOUPEK, Jan (1959): Východomoravské věty se spojkovým „co“. *Slovo a slovesnost*, 20(4), s. 261–271.
- KARLÍK, Petr (1991): Několik poznámek o restriktivních větách. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: A, Řada jazykovědná*, 40(A39), s. 23–29.
- KARLÍK, Petr (2016): Determinace. In: Petr Karlík – Marek Nekula – Jana Pleskalová (eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 324–325.
- KARLÍK, Petr – ŠIMÍK, Radek (2016): Vztažná věta s jmennou hlavou. In: Petr Karlík – Marek Nekula – Jana Pleskalová (eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 2080–2088.
- KOMÁREK, Miroslav (2006): Relativní zájmena v češtině a němčině (*jenž – který, der – welcher*). In: Miroslav Komárek, *Příspěvky k české morfologii* [2., rozšířené vydání]. Olomouc: Periplum, s. 217–220.
- LEŠNEROVÁ, Šárka – OLIVA, Karel (2003): Česká vztažná souvětí s nestandardní strukturou. *Slovo a slovesnost*, 64(4), s. 241–252.
- MATHESIUS, Vilém (1947): Přívlasktové *ten, ta, to* v hovorové češtině. In: Mathesius Vilém, *Čeština a obecný jazykozpyt: Soubor statí*. Praha: Melantrich, s. 185–189.
- MČ2: KOMÁREK, Miroslav – KOŘENSKÝ, Jan – PETR, Jan – VESELKOVÁ, Jarmila (eds.) (1986): *Mluvnice češtiny: 2, Tvarosloví*. Praha: Academia.
- MČ3: DANEŠ, František – GREPL, Miroslav – HLAWSA, Zdeněk (eds.) (1987): *Mluvnice češtiny: 3, Skladba*. Praha: Academia.
- MRÁZKOVÁ, Kamila – HOMOLÁČ, Jiří (2019): Verbálně signalizované sebeopravy nahrazením ve veřejných mluvených textech. In: Jana Hoffmannová – Jiří Homoláč – Kamila Mrázková (eds.), *Syntax mluvené češtiny*. Praha: Academia, s. 67–101.
- MURELLI, Adriano (2011): *Relative Constructions in European Non-Standard Varieties*. Berlin – Boston, MA: De Gruyter Mouton.

- MŽOURKOVÁ, Hana (2017): K lexikografickému zpracování nedeiktických funkcí demonstrativa *ten*. *Nová čeština doma a ve světě* [online], 2017(2), s. 49–55. Cit. 22. 7. 2021. <https://ncds.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/109/2017/11/Hana_Mzourkova_49-55.pdf>.
- ORAL v1: *ORAL: Korpus neformální mluvené češtiny* [online; verze 1 z 2. 6. 2017] (2017). Praha: Ústav českého národního korpusu FF UK. Cit. 1. 6. 2020. <www.korpus.cz>.
- PANEVOVÁ, Jarmila et al. (2014): *Mluvnice současné češtiny: 2, Syntax češtiny na základě anotovaného korpusu*. Praha: Karolinum.
- PEČENÝ, Pavel (2010): K sémantice srovnávacích struktur se spojovacím *jak*. *Jazykovědné aktuality*, 47(1–2), s. 23–36.
- PMČ: KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – RUŠÍNOVÁ, Zdenka (eds.) (2012): *Příruční mluvnice češtiny* [vydání 2., opravené]. Brno: Nakladatelství Lidové noviny.
- POLDAUF, Ivan (1955): Vztažné věty v angličtině a v češtině. In: *Sborník Vysoké školy pedagogické v Olomouci: Jazyk a literatura: Sv. 2*. Praha: SPN, s. 159–194.
- RULÍKOVÁ, Blažena (1966): K problematice některých typů vedlejších vět s výrazem *jak*. *Slovo a slovesnost*, 27(4), s. 300–316.
- SCHÜTZE, Carson T. (2016): *The Empirical Base of Linguistics: Grammaticality Judgments and Linguistic Methodology*. Berlin: Language Science Press.
- SVOBODA, Karel (1967): Vztažné věty s nesklonným *co*. *Naše řeč*, 50(1), s. 1–12.
- SVOBODA, Karel (1972): *Souvětí spisovné češtiny*. Praha: Univerzita Karlova.
- SVOBODA, Karel (1988): *Kapitoly z vývoje české syntaxe, hlavně souvětí*. Praha: Univerzita Karlova.
- SYN v8: *Korpus SYN: verze 8 z 12. 12. 2019* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 1. 2. 2021. <www.korpus.cz>.
- ŠÍPKOVÁ, Marie (2005): Spojovací *jak* v dnešní mluvené češtině. In: Světlá Čmejrková – Ivana Svoobodová (eds.), *Oratio et ratio: Sborník k životnímu jubileu Jiřího Krause*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, s. 313–317.
- ŠTĚPÁN, Josef (2007): Ke komentujícím vedlejšími větám se spojovacím výrazem *jak*. *Slovo a slovesnost*, 68(2), s. 101–116.
- ŠTĚPÁN, Josef (2008): Vedlejší věty příslovečné časové z hlediska kvantitativního. *Naše řeč*, 91(5), s. 235–254.
- ŠTĚPÁN, Josef (2011): Polovedlejší věty se spojkami *jestli*, *pokud*, *aby* v současné češtině. *Slovo a slovesnost*, 72(2), s. 102–117.
- VAGŠČ: ŠTÍCHA, František et al. (2018): *Velká akademická gramatika spisovné češtiny: 1, Morfologie: Druhy slov / Tvoření slov: Část I*. Praha: Academia.
- Woo, Brent (2019): Innovation in functional categories: slash, a new coordinator in English. *English Language and Linguistics*, 23(3), s. 621–644.

Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK
 náměstí Jana Palacha 1/2, 116 38 Praha 1
jakub.slama@ff.cuni.cz, radek.simik@ff.cuni.cz